Після конфіскати — другий наклад.

Ч. 105 (10.488). Львів, пятниця 15. травня 1925. Почтову належитість оплачено гуртом. Рік XLIII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОПУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ і АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок 10, II. пов.

Конто почт. щад. 143.322.

Адреса для телеграм: „Діло" Львів.

Гол. Редактор приймає від 1—2 год. пополуд. Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно в краю 4·20 зл. ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 дол., Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к. Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. Зміна адреси 1 зол.

В справі оголошень звертатися до Адміністрації.

ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 17 СОТ.

Перший акт скінчений.

Політика повної негації.

Соймова промова посла С. Козицького підчас дебати над бюджетом міністерства освіти.

(Докінчення.)

Тепер хочу перейти до справи плебісциту, до закону, який прийняв сойм уже рік тому, а не подав як слід до відома народу. Наш нарід є під страшним терором та гнетом і лякається висловитися за українською або білоруською школою.

Коли в таких обставинах появляється такий закон, то слід би заохотити населення і сказати їй, щоби не лякалось висловити свої бажання. Треба би бодай розклеїти афіші про це. Але в нас, на жаль, оголошують лише про доразові суди, смертні суди, бранку та нові податки. (*Оплески на лівиці*). На це є час і гроші, але не на плебісцитовий закон.

Коли уряд і сойм, не вважаючи на ці прийняті закони, пів року вагались: який виконавчий розпорядок додати до цього, то населення зрозуміло це так, що зроблено це під якимсь примусом та з нехітю

і що на місцях не треба допустити до їх здійснення.

І довели до того, що галицькі війти, бурмістри, старости та інспектори відразу почали відмовляти легалізації підписів на декляраціях і ставили перепони українському населенню, що домагалось своєї школи. Поліція ставилась до цього як до протидержавної агітації. На Волині з початку війти давали посвідки на декляраціях, але по подорожі віцеміністрам Сульского перестали це робити, бо очевидячки було вияснене, що це протидержавна діяльність. Уряд видав обіжник і розпорядок, але це все вже було за пізно. На місцях робили по забаганці війта чи старости, який одержав відповідні вказівки від своєї зверхньої влади. Зловживання починались з того, що для деклярацій домагались метрик дітей, знаючи, що в ріжних громадах та селах у нас метрики загинули. Тих, що заявлялись за українською школою, залякували, що вони є проти Польщі. В инших місцях

поліція арештувала тих, що писали деклярації.

Староста лише за інтервенцією послів випускав їх на волю. Деинде люде ходили кілька разів до громади за посвідченнями і мусіли як у Нараєві, Дубенського повіту, йти за ними 30 верств до нотаря. І маємо деклярації, яким відмовлено леґалізації підпису. Інспектори та вчителі ведуть агітацію, не маючи на це права як урядовці. Так на прим. інспектор Бандурскі, у сарненськім повіті обїзджає повіт, перестерігаючи повіт перед внесенням деклярацій. Публично кричав він до людей: „я їм покажу українські школи". Інспектор зі столінського та лунинецького повіту звільнив з посади управителя за те, що допустив до внесення українських деклярацій. Ще й скликав людей, погрожуючи їм карою. Тільки один мав сміливість сказати: „навіть коли би я мав іти на смерть, не підпишу польської деклярації".

Якщо хочете, панове, в той спосіб переводити закони і дозволяєте на таку поведінку — то самі бачите, що це не доведе до нічого, бо вернетесь до цього самого розбитого корита. Коли навіть населення збере і засвідчить деклярації, шкільні інспектори не хотять їх приймати. Присутний тут на салі директор департаменту народніх шкіл може признати, скільки тисяч деклярацій треба було пересилати через міністерство до інспекторів, які таки назад їх звертали до селян і брали їх на особистий допит. (*Голос: Скандал!*).

П. міністр Ґуґут може посвідчити всі ці зловживання.

Ми подавали до його відома кожний випадок і робили копії з телеграм, які одержували. Ось нові телеграми з Тернополя та Станиславова про погрози інспекторів. Инші вживають покришки „Macierzy szkolnej" і видають відозви. Інспектор у Лунинці як голова „Macierzy" видав таку відозву:

„Czytaj, bo to prawda! Jeśli chcesz, żeby twój syn dziękował tobie, będąc w wojsku, za szkołę i naukę, której się obecnie uczy, jeśli chcesz, żeby syn twój dobrze czytał książkę i gazetę i prawdę ci umiał powiedzieć po polsku i tak, żebyś ty go dobrze rozumiał, jeśli chcesz dostać kawał ziemi i łąki", (*Галас на лавках меншости*) „to posyłaj dziecko dalej do tej szkoły, do której teraz chodzi i już się nauczyło dobrze czytać i pisać. Jeśli chcesz, żeby syn twój nie został takim biedakiem jak ty, jeśli chcesz, żeby dzieciom twoim było dobrze w gminie, na kolei i w wojsku, nie słuchaj fałszywych adwokatów, co twoje dziecko zapisują do złej ukraińskiej szkoły. Oni tobie nic nie dali i nic dobrego tobie nie zrobią, a każą tobie za tą samą ukraińską szkołę dobrze zapłacić jeszcze jeden podatek. Idź więc do sołtysa i wójta i podpisz się, żeby szkoła została ta sama, jaką jest teraz. — Macierz szkolna".

В одній польській газеті, яку маю тут, читаємо таке: „Нема сумніву, що головна відповідальність за те, як виглядатимуть державні школи у східних воєвідствах,

лежить на шкільних інспекторах,

з їх акції будуть ясні вислідки та висновки (*голос: Ці вислідки показала виленська кураторія!*). „Війти та бурмістри — читаємо тут далі — і деякі інспектори та старости лякаються згадки про них в українських денниках і це стримує їх від виконування обовязку". А обовязком цим є не допустити до українських шкіл, і про це навчають їх у пресі. І далі: „Остаточно всі теперішні прикрости інспекторів є нині нічим, — а на випадок кривди напевно найдемо людей та способи, щоби за ними обстати". (*Голос: Що це за газета?*) Це газета редагована теперішним міністром Грабским. (*Голос: Це скандал!*) Вона появилась саме в той день, коли його призначили міністром. Він робить це все не як міністр, а через посередництво газети.

Шановні панове! П. міністр Грабскі представив нам тут учора плян своєї праці. Він носиться з дуже високими проблесками виховавчими та освітніми, але я хотів би його спитати: в імя яких ідеалів нищить він українське шкільництво?

Згідно з якими ідеалами видаються такі інструкції, щоби населення не могло мати своєї школи, навіть згідно з тим законом, який склав сам міністр? В імя якого ідеалу не даєте нам університету? Знаю я всі ці ваші високі ідеали! Дант казав, що пекло є вимощене добрими намірами. Саме такими намірами є вимощене життя в Польщі. З огляду на це все, не маючи віри, щоби щонебудь змінилося у нашу користь — панове знаєте, яке може бути наше становище до п. Грабского.

Зголошую такий внесок у справі університету:

„У главі 14 § 13 позиція 1 суму 260.000 прелімінованý на орґанізацію „руського" інституту сперкнути. Зате вставити на видатки звязані з леґалізацією та удержавленням тайного українського університету і тайної української політехніки у Львові 5.843.808 зол.; у поз. 2: на орґанізацію славянського інституту 150.000 зол."

Зголошую також резолюцію такого змісту:

„Зі загальної суми 323.684.878 зол. буджету міністерства В. Р. і О. П. на р. 1925 відокремлюється частину, яка відповідала би чисельному відношенні українського населення до загалу населення в державі себто 22·2 проц., що дає суму 71.858.043 зол. на зорганізування, удержання та адміністрацію українського шкільництва та українських наукових інституцій власними силами українського народу".

15 с. м. здержується висилку часопису тим ВП. передплатникам, що залягають з передплатою за біжучий місяць. Передплата на біжучий місяць 4·20 зол.

Кольонізація Буковини.

Румунські „культуртреґери" при роботі.

Румунські „культуртреґери" йдуть слідом наших, наслідуючи їх кольонізаційні методи. Як польські „месіяністи" намагаються скольонізувати українську Волинь і Галичину Мазурами і військовими осадниками, так і румунські „культуртреґери" насильно пхають румунських селян в північну Буковину й на Бесарабію, щоби зромунізувати українських селян.

Як доносять черновецькі ґазети, перед двома тижнями прибула з радовецького повіту (в полудневій, румунській Буковині) до Черновець партія селян-кольоністів, зложена з 250 родин. Кольоністів приймали святочно в черновецькому ратуші відповідними „патріотичними" промовами і частунком. Міністер „приєднаних" (окупованих) областей Ністор вказував на „культуртреґерську місію" кольоністів. Вони йдуть в околиці, де не говорять по румунськи. Їх завданням є „відродити" там румунську мову, поширити вплив великої румунської культури на українських селян.

Темні румунські селяне здивовано слухали цих слів румунізатора Ністора.

В Чернівцях поділено кольністів на 5 груп, спрямовуючи їх до громад Топорівці (черновецького повіту), Юрківці й Раранче (повіту Заставна), Іспас (вижницького повіту) і Панка (сторожинецького повіту). До кожної групи приділено одного ґеометра, що має на місці перевести земельні наділи на державний кошт. На місці виділюється для кожного кольоніста 5 гект. (9 морґів) землі, з чого призначується півтора гект. на господарські будинки, півтора гект. на луку, а 4 гект. до управи ріллі. Таким чином до кожної зі згаданих громад приходить 50 кольоністів, себто до 250 осіб.

Як надіється міністер Ністор, ці темні румунські селяне мають бути розсадниками румунської „культури". Не сумніваємося, що вони в українських громадах поширять злодійство і розбишацтво, головну прикмету румунської „культури", але сумніваємося, чи вони зможуть „відродити" там румунську мову. Вже в другому поколінні їх проковтне українське окруження. Під тим оглядом шкоди для Українців не буде. Але шкода велика в тому, що румунізатори забирають землю українському селянству, видирають йому варстат праці і прожитку, а це хіба не доведе до добра. Розвиток подій вказує, що румунські „культуртреґери" не довго сповнюватимуть свою „почесну" місію.

Чубар про українізацію КП(б)У.

Голова Українського радянського уряду Чубар помістив у харківських „Вістях" з 17. IV. обємисту статтю на тему українізації комуністичної партії большевиків України. Дослівно пише він між иншим таке:

„Досі ми не звертали досить уваги на справи опанування нашою партією тими всіми процесами, що в українській дійсности зростають і розвиваються на ґрунті національних тенденцій. Наш вплив на маси в цій галузі їх життя був надзвичайно слабий. Зате ідеольоґічний вплив української інтеліґенції, що звичайно має націоналістичні ухили на трудящі маси й особливо на селянство, де далі все більше поширюється і створюється безпосередня загроза можливого відірвання широких мас та деякої частини пролетаріяту від нашого партійного керовництва, оскільки партія не піде по шляху, вказаному рішенням XII. зїзду в національній справі. Націоналістичні ухили мали місце в селянстві й деякої частини пролетаріяту за весь час істнування радянської влади і їх важко вижити. Їх не вижито досі, головно, через недостатнє заглиблення в усі галузі життя комуністичного впливу рідною для цих мас мовою. Тим то гострійше це завдання стоїть перед партією тепер... Треба українізувати не тільки державний апарат а й партію, щоби забезпечити партійне керовництво радянською роботою. Це полекшить переведення більшовицького виховання, поширить партійний вплив на маси в противагу впливові дрібно-буржуазної стихії, що де далі зростає... Головна і основна небезпека повільности в переведенні роботи щодо українізації полягає в тому, що партія відставатиме від керовництва масами й це керовництво переходитиме в руки ідеольоґічно чужих нам елементів. Другий небезпечний момент полягає в тому, що радянський апарат, який українізується, звязуючись із українськими масами, буде згодом протиставити себе в свідомості широких мас українського селянства нашій комуністичній партії, що вживає російської мови, а не мови більшости населення... Треба роботу наладити так, щоби в ній не було духу російської великодержавности, незабутої ще з часу царату. Культурні потреби покоління, що підростає, особливо серед селянської молоді, де далі — зростають. Їх задовольняють тепер, звичайно, не комуністи, не партія. Їх задовольняє той, хто може бути чужий партії і хто може при відставанні партії в українізації стати між українською молодю та партією".

Наведені рядки написані найавторитетнійшим представником радвлади на Україні, дають нам пребогатий матеріял про те, що діється тепер серед українських селянських і робітничих мас. Чубар стверджує факти, що заістнували в життю, він стверджує стихійний зріст української національної свідомости, бо тільки вона може заставляти навіть компартію вступати на шлях українізації. Цей великий зріст свідомого українства, що виріс тепер на Україні, приходить до денного порядку над усякими офіціяльними нормами життя та законами, хоч вони виконуються засобами диктатури. Українські маси інстинктовно прилягають душею до тих, що рідні їм національністю, що глибоко переживають велику траґедію народу вкупі з ним, що леліють в душах ідеал української національної держави, — вони прилягають всім серцем до української, як видно із слів Чубаря, некомуністичної інтеліґенції. Маси їй вірять. Незвичайно велика національна свідомість тих мас веде їх через те не шляхами наміченими пануючим режімом, а шляхами власними, питомими здоровому національному інстинктові. Тому не диво, що ці шляхи розходяться з тими, на які хоче їх скермувати комунізм. І партія намагається тупцювати вслід за стихією, намагається її дігнати, опанувати та використати для себе. Невже це їй вдасться?

Незвичайно цінне для нас одно місце з цитованої статті Чубаря, а то те, в якому він каже про наростаюче нове селянське покоління, про селянську молодь. Вона, та національно свідома молодь має культурні, як каже Чубар, а по нашому національні аспірації, які далеко не покриваються ні з програмою ні з тактикою комунізму. І ця обставина є незвичайно відрадним та дуже далекосяглим у наслідках явищем, що може нам дати велику віру в кращу будучність нашого народу.

В. М.

Мих. Рудницький.

ЖУРНАЛИ, ВИДАВЦІ ТА ЛІТЕРАТУРА.

I.

Одним з найцікавійших явищ нашої нинішної літературної кризи є неприродно велика скількість журналів, що родяться та вмирають мов ефемериди. Хто не може стати письменником, може завсіди стати редактором журналу, в якому працюють на його „славу" ті, що хотять бути письменниками, а не в силі стати бодай редакторами. Нема місяця, щоби не звлявся в нас один журнал, нема місяця, щоби два не щезали. Заки встигнеш поспішити на свято уродин з привітною статтею — приготовляй некрольоґ.

Житепис наших журналів міг би стати веркалом найосновнійших рис нашого суспільного безладдя. Журнали появляються у нас мов енунціяції політичної партії, що ще не встигла нарадитись щодо програми, або такої, що рішила перемінити свій статут на кооперативу похоронного підприємства. Вистачає перший пал, добра воля і основний капітал на $1\frac{1}{2}$ числа орґану, який надалі повинен, річ ясна, сам виплатитися. Коли переходимо довгу низку заголовків цих свіжих покійників або живучих, ледві дихаючих сухотників, найважче здати собі справу: яка їх мета? — яке бажання казало видавцям та редакторам витрачувати стільки енерґії та гроша для вдержання їх при життю? Скаже кожний з них: „необхідність виповнити поважну прогалину нашого культурного життя". Що й казати! Потреба культурної праці — та й годі!

А повстає в нас журнал меншебільше так: є одна людина або дві, яких свербить рука писати; вони находять патріота або діловика, якого свербить кишеня і який вірить у талант редакторів. Видавець здебільша не розуміється на літературі, а автори-редактори не мають навіть стільки практичного хисту, щоби скласти заздалегідь програму на два випуски свого натхненого орґану. Оба спільники починають з імпровізації у цифрах та буквах і кінчають на вірі в моральну піддержку громадянства, яке повинно мати зрозуміння для таких високо патріотичних поривів. Нехтуючий жест читачів супроти кожного нового журналу йде зовсім природно в парі з нехтуючим розмахом видавців та редакторів, які вірять у своє натхнення, не підготовившись до публичного виступу.

Видавці наших журналів глядять здебільша на журнал мов на часопис, який виповнюється наспіх тим, що день принесе. Та часопис має, по волі чи неволі, якусь політичну лінію, якийсь напрям — бодай несвідомо. Зрештою він є уродженою ефемеридою. Але журнал домагається від своїх редакторів хоча би настільки свідомости, щоби відріжнити буденний намул від перли, хоча би штучної.

На щастя, на політиці мають у нас претенсії розумітись усі, а на літературі лише ті, що вчать її по школах зі сумного обовязку та веселого непорозуміння. Ось чому одиноким голосом критики, який зустрічає літературні журнали, є гробова мовчанка нетямучости. З рукою на серці можна сказати, що така доля не дуже їх кривдить. Навіть ті нечисленні одиниці, які нині мають у нас зрозуміння для літератури і були би в силі прокинути її з дрімоти — рідко мають який вплив на журнали.

Повний занепад літературного руху у Галичині розяснює вповні невдачу журналів, які хотіли би відродити цей рух. Журнали не в силі жити без письменників; публіцистика не в силі заступити літератури. Та з другого боку літературні журнали не можуть виправдувати своєї невдачі самими суспільно-політичними обставинами теперішнього менту.

Політичний часопис не в силі оминути операційних ножиць цензуру; навіть найбільше безпартійний щоденник не може обмежитись до сухої реєстрації фактів. Зрештою громадянство кинуло би як стій анатему на часопис, що зрікся би приємности вимахувати голим пястуком.

Літературно-суспільний журнал має таку широку царину праці, незалежної від наболілих справ актуальної політики, що коли він паде їх жертвою, то стверджує хіба свою повну творчу безплодність. Творчий талант може родитись, а навіть розвиватись у найбільше неприятливих політично-суспільних умовинах. Письменник має необмежену скількість сюжетів та форм вислову; його свобода уяви [illegible] нехтувати навіть вязничним обмеженням свободи слова. І саме траґедією переживаної нами доби є те, що ні одно видавництво не зґрупувало довкола журналу двох-трьох людей, які зміли би прорубати в трухлявих стінах нашого загумінка кілька вікон на широчезний овид европейської творчости. Політична безголова заважило навіть на атмосфері наскрізь літературної праці. Особиста та партійна ворожнеча розділила людей, які маючи зрозуміння для ваги спільної літературної праці, повинні би забути навіть про найдошкульнійшу особисту вразу.

Але коли є в нас якісь індивідуальні вияви пересічного таланту, то не видко найпересічнійшої потреби творити літературну атмосферу спільними духовими змаганнями. Нема ні осередка праці, ні індивідуальностей, що зміли би притягнути розпорошені сили.

(Продовження буде)

Після суду.

Враження і рефлексії на маргінесі рівенської розправи.

II. Як ми їхали і приїхали.

Що й казати: їхалось весело. Патріотичні моралізатори можуть обуритись: як це так — вибіратись у веселому настрою туди, де судитимуть трьох представників народу й де заангажована честь і гідність? Нічого не поробиш: така то вже погана людська вдача, чи може вірнійше — таке то вже право життя — що й у найбільш величніх моментах не завжди можна збегти святочну маску. У даному випадку погідний настрій паломників до Рівного в ніч з 5-го на 6-го травня ще більш оправданий: адже це їхав гурток представників „світлої палестри", два газетярі й один „спеціяліст від криміналів" (свідок на доказування пануючої у польських вязницях ідиллі, — в звязку з одним із пунктів акту обвинувачення проти послів) — словом люде, які вже надто зжились із найбільш жахливими проявами одиночного й збірного горя і злиднів, щоби в яких небудь обставинах тратити спокій і рівновагу духа та твердий фільософічний світогляд заміновати на плаксивий сантимент. І тому було цілком в порядку речей, що як тільки всі розбиті у двох вагонах наші подорожні зібрались у гостину в переділі I. кляси двох найбільших буржуїв — негайно появилась достойна опукла пляшина зі славетною фірмою на видному місці, а настрій швиденько ще покращав. І лише коли принагідний господар, поважний меценас, затягнув не то басом не то дишкантом зворушливу пісню „Сам пю, сам гуляю" — рішили ми трохи прижмурити сонні повіки: обережно, згідно з дипльоматичним досвідом зроблена увага шановного соліста, що він не має ані музикального слуху ані голосу, але цю пісню він дуже гарно співає — не в силі була переконати нас, і ми так само обережно рятувались утечею...

Ми знали, що в Рівному ждуть нас усякі несподіванки. Ми знали, що процес трьох послів *мусить* бути цікавим — і в цім теж крилася тайна нашого бадьорого настрою: бо лише передсмак нудьги й сірини може зденримувати людину. На деякі „несподіванки" ми вже були згори приготовані і тому кожний з нас зрвзуж у ваґоні ще раз перевірив, чи взяв зі собою dowód osobisty, ксьонжечку військову і службову леґітимацію, а то й метрику, ґімназіяльні й університетські свідоцтва та взагалі всілякі документи, які в критичну хвилину булиб у силі доказати ідентичність і „обивательство". І тому до несподіванок не належав елеґантний добродій, якому видно надзвичайно сподобались наші фізіономії, бо раз по раз являвся у дверях наших переділок і кидав на кожного з нас зоркі погляди.

Коли ми доїхали до Рівного, наш потяг призбирав ще кількадесять осіб, що спішили на процес: це були здебільша селяне, свідки обвинувачених послів, учасники почаївського віча зі серпня 1923 року. У Здолбунові присілися посли Козицький і Чучмай, так, що на вид такої компанії, яка висіла з потягу, по рівенському зал. двірці зразу пішов рух...

Йдучи за практичною вказівкою одного з львівських адвокатів, який завдяки ревности волинських прокуратур мав вже неодну нагоду познайомитися з тамошніми звичаями, — а саме, що в цій порі (6 год. зранку) ніде в Рівному не дістанемо чаю, засіли ми — самі Галичане, подорожні зі Львова — за одним великим столом у залізничій ждальні-ресторані, щоб ликнути теплої води. Місце найшлось моментально: як тільки деякі чужі подорожні, що сиділи за столом, почули нашу голосну українську мову й зміркували, що це товариство яке певне має щось спільного з якоюсь політичною історією — негайно щезли. Ця наша українська марка мабуть була теж і пізнійше у Рівному причиною, що поза послами й сенаторами ніхто з місцевих українських громадян, яких небагато там, та які всеж таки є, ніколи нашого товариства не шукав і пильно берігся, щоб не явитись укупі на прилюдному місці, нпр. у ресторані чи за післяобідною кавою...

Правда, ледве засівши за згаданим ранішним чайним столом у рівенській залізничій ждальні, ми зразу завважили дбайливу опіку, якою нас оточено. Але добродій, який читав пів години одно цікаве місце у російській варшавській газеті „За Свободу", досить незручно продіравивши в газеті віконце, звернене на наш стіл, і йому подібні типи, що поставали у найблизшому сусідстві, — робили на нас радше гумористичне враження. Але психіка більшости місцевої волинської інтеліґенції трохи инакша: такої заляканости й трусливости та відсутности громадянської відваги в одиниць, які в чотири очі признають себе свідомими Українцями, я не бачив на Україні навіть у часи кріввавого протиукраїнського террору Денікінщини. Наш перший „виступ" на рівенському двірці й поява довшого ряду візників перед задріпаним поганим готелем (отих „готелів" у Рівному — що друга хата!) а відтіль гейби маніфестаційна кавалькада перед суд, який аж на другому кінці міста — зразу надав нам тавро оглашенних, від яких кожному „льояльному" громадянинові слід триматись здалека.

На цю саму сумовиту тему — завтра кілька дальших уваг.

І. К-н.

Політичні новини.

Заприсяження Гінденбурґа.

Свято заприсяження нового президента республики минуло спокійно. Лише в однім місці (Одерберґ) прийшло до сутички між націоналістами і людовою партією, в якій одного вбили і 5 осіб ранили. Берлін був численно прибраний праморами. Приїзд Гінденбурга відбувся зі залізничого двірця „Heerstrasse", 6 і пів км. за Берліном, щоби оминути натовпу та заворушень. Ясно, що шпаліри націоналістичних союзів не встигли покрити цього шляху. Військовим орхестрам заборонив президент поліції грати, з остраху, щоби не втяли монархістичного гимну. Через це свято втратило сильно на настрою. Видко було також стяги Гогенцолернів. Робітництво не брало участи в маніфестації. Поліції було стільки, що здебільша посувалась двома рядами. Дуже характеристичне те, що в поході Гінденбурга не брало участи військо. Гінденбург був одягнений у чорнім піджаці та циліндрі. Від залізниці аж до палати канцлера кружляли літаки, які скидали китиці. Текст присяги, яку приймав голова парляменту: „Присягаю, що присвячу всі свої сили для добра німецького народу, що працюватиму для його щастя, що берегтиму його від шкід, що зберігатиму конституцію та державні права, свої обовязки виконуватиму совісно та буду справедливим для всіх громадян".

Громадські вибори у Франції.

У департаменті Сени, до цього часу консервативнім, лівий бльок, себто урядовий вийшов переможцем над т. зв. національним. Національний бльок, який мав до цього часу за собою 47 місць, здобув лише 33, а лівий бльок 37 замісць 27. Комуністи замісць 5 мають тепер 9.

Атентат на президента Мексику.

На през. Каллєса мала виконати на авдієнції замах одна жінка зі знатної родини. Причина атентату, здається без політичного підкладу.

До процесу послів.

Пос. Павло Васильчук з приводу свого процесу одержав багато депеш і листів від найвидатніших европейських політиків: Гендерсона, Клейнеса, Кенворті, Льойд-Джорджа — з Льондона, сенатора Ляфонтена — з Брюкселі, графа Бернсторфа, Велле, д-ра Калята — з Берліна, Соукупа, сен. Грбена з Праги та ин.

Депеші ці і листи писані в дуже прихильному тоні.

Наводимо тут точний переклад листа бельґійського сенатора Ляфонтена, відомого лібераля, представника Бельґії на мировій конференції в Парижі в 1920 р., одного з діяльних авторів трактату про національні меншости.

Він пише:

Сенат. Брюксель 4. V. 1925.

Добродію!

„Лист ваш надійшов до Брюкселі в час, коли я був у Парижі. Одержав його я лише сьогодні рано. Це значить, що коли навіть і міг би я ставитись на ваше завівання, то не встиг би знайтися в Рівному дня 6. травня о 8 год. рано. Але ви хіба догадуєтесь, що подорож така далека і така коштовна не є доступною для інтеліґента, зубожілого завдяки війні.

Є річю очевидною, що в Бельґії не тільки членам парляменту, але й звичайним громадянам вільно критикувати діяльність правительства. Бельґійці мали завжди повну свободу відкритого висловлювання в питаннях внутрішньої політики і ніколи ніякий член парляменту не був переслідуваний з приводу опінії, висловленої в парляменті або поза парляментом. Ми є тої думки, що коли бувають випадки неточности або перебільшення, власти можуть легко заперечити або спростувати. Намагатись змусити противника до мовчанки, це метода правительств автократичних і диктаторських. Для нас воля у всіх її видах є добром занадто цінним, щоби не могли ми погодитися з дрібними недогідностями, котрі можуть з неї виникнути. Тільки ті, що не мають слушности, бояться повного світла публичних дискусій.

Зводьте, пане посол, прийняти вирази моєї до вас пошани і признання.

З поважанням *Ляфонтен* сенатор.

ОСТАННІ ВІСТИ.

Бомба в Касі хорих у Дрогобичі?

13. V. в Касі хорих у Дрогобичі вибух якийсь матеріял із стрільною бавовною. Наслідком детонації вилетіли шиби будинку.

Замах у польськім Академічнім Домі.

В польськім Академічнім Домі у Львові при вул. Лозінського приготовлювано мабуть бомбовий замах. На фрамуґах вікон найшли багато екразитового пороху. Поліція веде слідство.

Самогубство Савінкова.

„Курєр Варшавскі" повідомляє, що в Москві поповнив самогубство звісний соц.-революціонер Борис Савінков. Із дорівочних вісток виходить, що большевики держали Савінкова в московській вязниці. Він домагався, щоби скорше полагодили його справу. Коли відказали йому, користаючи з того, що випровадили його на вязничий коридор, кинувся з 4-го поверха і згинув на місці. З Москви повідомляють, що Савінков кілька годин перед самогубством звернувся до Дзержинського з листовною просьбою, щоби його випустили на волю. Одержав відповідь від адміністрації, що ревізія процесу мало правдоподібна, тому не можуть його випустити. (С. був засуджений на 13 літ вязниці). Після тої відповіди С., користаючи, що в келії не було крат, кинувся з 5-го поверха. Передсмертний лист Савінкова містить московська преса. Між иншим сказано там: „Коли мене арештували, я вірив, що можливі є два виходи: розстріл або можливість праці, третя можливість, здавалося мені, виключена. Одначе саме ця третя можливість, виявилася реальною". Самогубство С-а викликало в Москві велике враження.

Розпорядки Гінденбурґа.

Майор Гінденбург, син президента, іменований особистим адютантом батька. Гінденбург видав розпорядки, щоби всі урядові цив. і військ. канцелярії остали на становищах. Адютантуру президента значно пошириться. Г. покличе на адютантів кількох офіцирів райхсвери. Гінденбург зверне головну увагу на військові справи.

Америка й ґарант. договір.

Вашинґтонський кореспондент „Таймса" повідомляє, що Америка погоджується зовсім із англійською політикою на континенті. Щодо двох проєктів, а то франц.-бельґійсько-англійського союза і ґарантійного пакту з участю Німеччини, то симпатії Куліджа є на боці тої другої концепції. Ціле його найблизше окруження є думки, що було би небезпечно виключати Німеччину з ґарант. договору, бо нема причин догадуватися, щоби після вибору Гінденбурга Німеччина відкликала свої перші предложення й щоби змінила свої наміри щодо східних і західних границь. Американська громадська думка були би немило вражена, колиб Німеччина відступила від дотеперішньої своєї напрямної, або колиб Франція робила трудноші підчас переговорів.

НОВИНКИ.

— **Спогади Е. Чикаленка ч. 2.** як безплатний додаток за II. чвертьріччя розсилаємо всім Вп. передплатникам, які вплатили передплату за це чвертьріччя, себто до кінця серпня ц. р. та надіслали за почтову оплату I. ч. 85 сот. Почтову оплату за II. ч. просимо вплатити при найблизшій посилці передплати. Просимо усіх наших Вп. передплатників, щоби до 5. червня ц. р. вирівнали передплату до кінця червня ц. р. так, щоби до 15. червня ми могли з огляду на фейт вислати вже усім додаток. Вп. передплатники, які не надішлють почтової оплати за I. ч. не одержать II. ч., при чім просимо надсилати почтову оплату і на II. ч. Вп. передплатникам, які не приймили I-ої ч., не висилається другої, хіба що звернуть подвійну почтову оплату за I. ч. і надішлють почтову оплату за II. ч.

— **Конфіската.** Останнє число „Пласт" сконфісковано за два устуни зі статті п. з. „Все в порядку" і за два устуни зі статті „Сторожі безпеки в світлі пекляних".

— **Новий особовий поїзд.** Львівська дирекція залізниць повідомляє, що з днем 5. червня входить в рух особовий поїзд ч. 1372 Львів-Холм. Поїзд матиме один вагон 3-ої класи для безпосередньої комунікації між Львовом і Варшавою. Поїзд матиме в Рейовці безпосереднє получення з Варшавою до поспішного поїзду.

— **Новий замах на поїзд.** В области данціґської польської дирекції залізниць мав місце новий замах на німецький потяг, який тим разом не вдався. На шляху Тчев-Сторожим недалеко Любішова положили незнані злочинці три великі камінюки на шини. На щастя до катастрофи не дійшло завдяки будникові, що своєчасно усунув каміння.

— **Б. цісарева Зита хвора.** У віденських і будапештенських монархічних колах запанував дуже прибитий настрій у звязку з недугою б. цісаревої Зити. Вона занедужала на лігину в місцевости Залля біля Вільбао. Її стан має бути безнадійний.

— **Куріоз шк. інспектора Вольського в Бродах.** Всюди водиться, що вік людини стверджується на основі метрики уродження. Але шкільний інспектор в Бродах видумав новий спосіб стверджування віку дітей, яких батьки внесли декларації з домаганням української мови навчання в школі. Цей винахід шкільного інспектора основується на тому, що вік дітей має стверджувати повітовий лікар в Бродах д-р Неш. Всі батьки з громади Ялинчики одержали завізвання підписані шкільним інспектором Вольським, щоби явилися з дітьми у повітового лікаря в Бродах в речинці до кінця квітня включно з тою загрозою, що коли не являться, то це буде причиною відкинення шкільних деклярацій.

Завідвання вислав інспектор під датою 2. квітня п. р. через учительку Штеклівну. Ця учителька Полька передержала завідвання у себе вдома на протязі місяця квітня і доперва дня 3. травня доручила інтересованим батькам. Батьки не оглядаючись на куріозність розпорядку інспектора вдалися у повітового лікаря, а цей на відворотній стороні відвання написав їм, що не оглядає дитини тому, що батько вписав по означеній речинці і внесена декларація є неважна. Без сумніву що п. Вольскі здобув рекорд оригінальности при стверджуванню важности українських шкільних декларацій. Беручи справу „на хлопський розум“, він як винахідник нового способу стверджування віку дітей повинен або здобути світову наукову славу, або стати польським міністром освіти. Инша річ, що селяне Біліщини, з якими п. Вольскі перевів описаний експеримент, розводять руками, стукають пальцем в лоб і вважають єдиним правильним приміщенням для пана інспектора — дім божевільних.

— **„Комета“.** Здавна вже відчувалась у нас потреба утворити національний театрик легкого типу, що поставив би собі ціллю тонку сатиру, гумор і естетичну забаву. І ось на мрачному театральному овиді має незадовзі спалахнути веселим огником „Комета“ — літературно-артистичний театр під проводом відомого поета і режисера п. Миколи Вороного. Спроба п. М. Вороного утворити такий театр мусить звернути на себе близшу цікавість і рахувати на підмогу нашого громадянства, тим більше, що виступає він під сожідним протекторатом кооперативи „Український Театр“. Репертуар театру складається з легких комедій, фарс і гумористичних сценок, як також з опереткових уривків, романсів, пластично-вокальних образів і стильових танців. Музичну участь в цім артистичнім підприємстві беруть наші старші і молодші композитори: Ст. Людкевич, П. Ярославенко, Л. Туркевич, а пластично-малярську Петро Холодний, Павло Ковжун і н. Артистичний склад трупи такий: О. Голіцинська, О. Бенцалева, М. Вороний, Бенцаль, М. Остяк і Шлапаківна. Для музичного проводу і грання в антрактах запрошено знану концертову капелю д. Шлапака. Трупа має свої власні спеціяльно зроблені декорації, костюмерію, а також власного машиніста і електротехніка. Як довідуємось, театр „Комета“ розпічне своє артистичне турне з другої половини травня, відтак на початку червня повеоне на кілька вистав до Львова, після чого знову на ціле літо виїде на провінцію. Першими містами цього турне намічені: Золочів, Збараж, Підволочиська, Тернопіль.

— **Ограблення „каси „Малопольського Банку купців“ у Львові.** Вчора раном прийшли як звичайно урядники на заняття і спостерегли, що банкова каса цілком розбита а біля неї порозкидані всякі цінні папери та документи. Виявилося, що вночі якісь касові фаховці вдерлися до каси, розбили її дуже майстерно, бо вирізали цілком одну бічну стіну та забрали 15.000 золотих готівки. Поліційні чинники допускають, що влом виконали не львівські мало-фахові а варшавські або лодзькі високо-вишколені касові знавці.

— **Князь Сикст Пармеський простує.** У звязку з відомостями, які появилися в европейській пресі про те, що польські монархісти вважають кн. Сикста Парменського, брата б. цісаревої Зити, кандидатом на польський престол — цей останній заявляє, що він на такий не претендував і не претендує, а про кандидатуру довідався зі здивуванням з преси. Він має симпатії до польського народу, бо його жінка Полька (з дому Радивилів), але кандидувати на польський престол не думає.

— **Край великих родин** це Фляндія. Часописи приносять звістку, що цими днями помер там у 96 р. життя селянин Ван Мехелен, який залишив 14 дітей, 108 внуків і 150 правнуків. Кількасот людей з його найближчої родини брало участь у похороні.

— **Помер** франц. генерал Манжен, один з героїв останньої війни.

— **Срібні роковини** подружя святкував минулого тижня японський мікадо. Національне свято тревало три дні. Мікадо дав мілюн єн на суспільні цілі; головно на дарунки для найстарших мущин та жінок. Дивним пунктом святошної програми були відчити про моногамію, улаштовані урядово по всіх школах.

— **Найновійша мода**, на горе всіх мужів, це світячі жіночі панчішки, видумані, річ ясна, парискими фабрикантами. При помочі фосфору вплетеного в нитки панчішки, вони світять у сумерку, мов світлячки; до них ще додана квітка, яка зосереджує в собі проміння. Впевняють, що цей винахід, покищо задержаний у тайні, є практичний, бо освічує темну дорогу.

Дописи.

Яворів. (*З культурного й економічного життя*). Нужда і збіднення, що більшіють з року на рік, витиснули своє пятно на Яворові й Яворівщині, що вже з природи належать до найбіднійших повітів Галицької України, по недавньому урагані і цьогорічному недороді особливо. Все таки життя проявляється раз за разом і тих проявів життя не можна поминути. Був у Яворові у друге хор Котка (і справлено йому комерс) відбувся концерт і академія на честь Т. Шевченка з гостинними виступами Щербиня, був театр Ос. Стадника (шість вистав), відбувся виклад про Ібсена „Пера Гінта“. Тов. „Січ“ уладжує прогульки, вислухано й цього року недавно около 40 викладів з ріжних областей знання з рамени Філії Просвіти. Філія Просвіти функціонує правильно, утримує люстратора, що вже люструє і рухає читальні, скіоптікон дає вистави по читальнях по селах (остання 3. мая в читальні на Наконечному-Кінці). Читальні переміняють статути на нові, засновуються нові (на прим. в Черчику і в Залужу або Якові Старім). Повітова Бібліотека при Філії Просвіти випозичає наукову та популярну літературу: до праці запряжено головно молодь. „Бесіда“ здобула вже льокаль у ринку, тов. „Гаразд“ (основане пок. Бриттаном, відомим добродієм гімназії і захоронки) почало також ставити вже перші кроки. „Учительська Громада“ уладилася дуже зручно у конференційній салі гімназії, У. П. Т., що до його виділу належать тепер найкращі відай одиниці, керує фондами гімназії і пиле доконченя гарного дому гімназії. „Захоронкою“ піклується „Жіноча Громада“ (є приміщення для доходячих дітей й є наглядачня). Вибрано комітет допомоги Голодному Селу і приступлено до негайної помочі голодним. З економічних товариств дуже гарно розвиваються тепер Торговельна Спілка „Народний Дім“, кооператива, і „Задаткова Каса“. Є спроби створити економічний центр для кооператив повіту по Пов. Союзі Кооператив, що попав був у конкурс. Гуртівню створено біля Кредитового Товариства „Народний Дім“, але справа ще незавершена. Діло ще ведеться. На всякий раз сліді й тут сроби органівації.

3. май дав доказ, як мало в Яворові Поляків (головно напливовий елемент, шкільна молодь).

10. мая відбувся перший фестин У. П. Т., небаром відбудеться віче у справі голоду, а трохи згодом популярна академія на честь І. Франка. **Орфей.**

На допомогу „Голодному Селу“.

ВИКАЗ 11-ий

Вп. Жертводавців, які зложили на допомогу „Голодному Селу“ в золотих, долярах і чеських коронах в місяці травні 1925.

На листу ч. 60 („Труд“) зложили: Амвроз Березовський 5, Ольга Угринова 5, Олена Косевич Гозен 7, Марія Козловська 5, М. Сохацька 3 — разом 25 зол.; Петро Гриньовський Львів 10, душпастир о. Мих. Камінський і Українці з Югославії зі сіл: Сібінь, Андріївка, Букова і Мегічмада з околицею 11 долярів. На листу ч. 28 читальня „Просвіти“ в Голоску великім: Загальна збірка в церкві 25, збірка в евангельських зборах у Львові 30, Микола Сироїдів Канада 2 доляри, Василь Дяків Немирів 6, Дівчик Микола Володь 5, Роман Бачинський Неваліввка 5, Юлій Татунчак Лібіни 6, В. Березовський 2, Б. Яворський 1, Лищишин 4, Ровинський 2, І. Михаць 2 — всі з Борислава, Алекс. Довбенко Болеславець 4, Теодор Микитин 5, Т. Котис Чистогорб 7·50, Волод. Вітошинський Гривів 10, Антонина Довбенко Болеславець 10, Марія Батюк Болеславець 10, Иосиф Пронь Святин (збірка) 73·50. Українська громада Краків 114. Від адміністрації вид. Спілки „Діло“ на листу: Українського Стрілецтва в Брні, а то зложили в чеських коронах: Сигерич Гр. Мирослав 20, Ґада Іван 5, Олексюк Мирослав 2, Ґада Киприян 1, Криськів Іван 1, Стефанюк Степан 5, Доротяк Петро 2, Бойко Павло 5, Стельмах Ілько 1·50, Гарасимів Ілько 1, Гречинський Осип 1, Климишин Матвій 5, Березовський Волод. 2, Чабан Михайло 5, Ковалюк Захарій 2, Піскор Петро 50 сот., Михайло Мартинюк 1, Микитин Теодор 2, Габлинський Антін 50 сот., Павлущак Семен 5, Квасниця Іван 3, Назарко Михайло 50 сот., Іваник Михайло 1, Бадулик Михайло 1, Бабінський Василь 50 сот., Барик Микола 5, Богачук Тома 2, Бурко Олекса 1, Брензель Веніямін 50 сот., Валига Семен 1, Ваврик Дмитро 1, Ганудяк Василь 1, Городиловський Василь 1, Грищанюк Василь 1, Гишка Михайло 1, Дибаль Іван 1, Дубравський Степан 50 сот., Григіль Андрій 1, Гіревич Василь 2, Фрунзей Іван 2, Ференц Іван 1, Іваник Василь 2, Яцків Прокіп 1, Якимець Микола 1, Коник Василь 1, Карпа Дмитро 1, Кухар Петро 1, Коваль Василь 1, Конобій Микола 1, Костробій Микола 1, Климюк Михайло 1, Кметь Дмитро 1, Коваль Іван 1, Казішин Степан 1, Качковський Олекса 1, Лютий Стефан 1, Лесишин Микола 2, Легнар Іван 1, Макар Микола 1, Микитин Микола 1, Муранець Василь 1, Менцінський Іван 2, Мердич Іван 2, Нагай Грицько 1, Нарівний Сенько 1, Онищук Василь 2, Подвірний Василь 2, Паскаль Мих. 1, Прцай Теодор 1, Питлюк Дмитро 1, Пастушак Теодор 4, Петрах Павло 5, Пітик Ілько 2, Роль Кирило 10 сот., Рилюк Дмитро 1, Сафник Василь 1, Скабяк Семен 1, Скрипай Теофан 1, Семанишин Харитон 1, Стефанишин Василь 1, Ставничий Антін 50 сот., Сенюра Осип 1, Свістельницький Микола 1, Ставропський Ілько 1, Табачинський Михайло 50 сот., Тита Дмитро 50 сот., Турус Василь 1, Тимчук Василь 5, Токар Михайло 1, Запотічний Мих. 1, Шикота Федір 1, Якимів Іван 1, Якимчук Дмитро 1, Цимбала Іван 5, Чіхрак Мих. 1, Чайка Юстин 3, Холошняк Іван 4, Хома Стефан 1·50, Ґрофеілова 20, Сигерич Яр. 2·40. — Разом 200 кор. чесь. (двіста корон чеських це є 30·60 зол.) Бараник 6, Дицівна 4·20, Рокитівна 4·30, Николишин 4·70, Метельська 4·20, Білик 6·20, Чорний 6·20, Мартин 5·70, Мик. Валько 7, Ст. Валько 6, Ящишин 6·50, Дрозд 4·50 Таборо 5·20, Пасамуд 4, Петрушевич 6·20, Бернадо 4, Мельниківна 3·70, Кушнирівна 3·70, Дулемба 3·50, Диківна 3·70, Сіях 3·70, Голованська 3·70, Бігунівна 3·70, Левицька 3·50, Козакевич 3·50, Процайлівна 3·50, Троянівна 3·50, Котиківна 3·50, Балкотівна 3·50, Чодовська 3·20, Карабівна 3·20, Романовська 3·20, Мельничуківна 3, Андрейчин 2·70, Демківна 2·70, Борисівна 2·70, Куцький 2·50. — Разом зложил персонал „Дністра“ зол. 482·90. До дня 7. травня включно зложено 3.787·75 зол., 35 долярів і 755 корон чеських.

ВИКАЗ 12-Й.

Олекса Левицький Блюдники 10, проф. Бобяк Хишнів 12, Наталка Скоморовська Перусік 5 дол. і д-р Волод. Скоморовський Перусік 5 дол. Через адміністрацію „Діла“ зложили: д-р Окуневський Городенка (збірка) 33 зол., о. Мих. Жарський Устрики зол. 10, А. Притика Іновроцлав Куявск. 10, о. Єронім Моравський Орове 10, Петро Олинець Тернопіль 7, Кароль Шипайло і Михайло Геник Печеніжин 30, о. Ал. Капустинський Мельнича збірка а те: від себе 15, Т. Павлюк 5, Щуровська 5, Сорочинський 2, Ант. Лажечко 5, Козля 1, Чуприк 1, Левадний 1, Макарин 1, Шпак 1, Ґреґоращук 1, Горчинський 1, Грициняк 0·50 селяне дали яйця, які продано за 21·50.

По день 8. травня включно зложено: 4.083·70 зол. 45 дол. амер. (Увага: 755 кор. чеськ. з поп. вик. перечислено на зол. польсь. — 113·35 зол. п.).

☦ Посмертні згадки.

Клементина з Жуковських Могильницька, вдова по священику і властителька реальности в Глушкові спочила в Бозі дня 1. травня ц. р. в 71 році життя по довгій і тяжкій недузі. Передчасна смерть оповила безкраїм смутком осиротілих доньку й 4 синів, бо добре забезпечення будучности своїх дітей — було одинокою метою тернистого життя Покійної. В. І. П. 1955 1—1

ОПОВІСТКИ.

Український Наддніпрянський театр О. Міткевич.

Заліщики — Саля Нар. Дому.

Четвер 14. V. „Маруся Богуславка“.
Пятниця 15. V. „Циганка Аза“.
Субота 16. V. „Твардовський (2-ий раз).
Неділя 17. V. „Дні нашого життя“ — премієра (песи Андреєва). 1874 1o—?

До абсольвентів української гімназії в Коломиї 1905 р. Товариші! Як ми перед 20 роками прощалися, покидаючи шкільну лавку, Ви поручили нам скликати товариський зїзд в липні 1920 р. в Коломиї. Одначе в тім році не було можливо сповнить Ваше порученя, а й певно неодин з Вас не мав би був спромоги взяти участи у цьому зїзді. Супроти цего ми рішили просити Вас на зїзд у 20-ту річницю нашої матури. Зїзд наш відбудеться дня 6. липня ц. р. в Коломиї. В справі близшого порозуміння просимо зголошуватися до: Олега Калитовського, Коломия, „Народний Дім“ гімназія У. П. Т. При зголошенню подавайте адреси і тих товаришів, яких побут Вам відомий. До милого побачення! — **Олег Калитовський, д-р Никифор Гірняк, Роман Левицький.** 1952 2—2

25-літній Товариський Зїзд тогорічних абсольвентів української гімназії в Коломиї відбудеться дня 11. червня 1925 р. Підписані пригадують це своїм Товаришам, що в червні 1900 р. скінчили середну школу іспитом зрілости в українській гімназії в Коломиї під батьківською рукою директора-громадянина, пок. радника Софрона Недільського та прирекли собі ще раз зібратися разом. — Тому 11. червня ц. р. зволять Дорогі Товариші ставитися о год. 8. рано в домівці „Народнього Дому“ в Коломиї, звідкіля ми перед 25-ти роками розійшлися в широкий світ здобувати вище знання і сама життя. Товариші, що прочитають цю пригадку, зволять зголоситися негайно та подати свою повну адресу на руки тов. Гаврилюка Іллі, проф. української гімназії в Коломиї, вул. Собіського ч. 41. — Зїзд. комітет: **Ілля Гаврилюк, Никифор Данилюк, Данило Джердин і Володимир Лопиний.** 1954 1—3

Дрібні оголошення.

ОГОЛОШЕННЯ.

За оголошення Редакція не відповідає.

За редакцію відповідає **О. Костик.** Видає Видавнича Спілка „Діло“. З друкарні Видавничої Спілки „Діло“, Львів, Ринок ч. 10.